

ELEKTRON KASSA APPARATLARINING VAZIFALARI, ULARNING ISHLASH TARTIBI VA QO'YILADIGAN TALABLAR

Sultanova Zulxumor Raximovna

Toshkent imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan 1-son kasb-hunar maktabi ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Annotatsiya: Bugungi kunda texnika va texnologiyalar shu qadar rivojlanmoqdaki, u kirib bormagan sohalar, ishg'ol qilmagan devorlar qolmagan. Albatta, bu iqtisodiyot sohasiga ham kirib keldi va biz yangi iqtisodiyotni kashf etdik. Ushbu maqolada iqtisodiyotimizni rivojlantirishga hissa qo'shadigan elektron kassa apparatlarining vazifalari, ishlash tartibi va boshqa xususiyatlari haqida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: kassa apparat, vazifa, tartib, iqtisodiyot, xususiyat, registrator, nazorat, bank, chek, soliq, texnologiya, mahsulot, to'lov, texnologiya.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning to'liq ijtimoiy aloqalari imkoniyatini qiyinlashtiradi va yetarli muloqot doirasining yetishmasligi buzilishlarga olib keladi, bu esa o'z navbatida rivojlanishda yanada ko'proq izolyatsiya va kamchiliklarga olib keladi. Ijtimoiylashtirish jarayoni bolaning hayotiga va shunga mos ravishda uning kasbiy rivojlanishiga katta ahamiyat beradi.

Hozirgi kunda ko'plab davlatlar qatori O'zbekistonda ham imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim va tarbiya olishlari, tibbiy muolajalar olib borishlari uchun imkoniyatlar yaratib kelinmoqda va bunday insonlar va bolalarning haq-huquqlari qonun hujjatlari bilan mustahkamlab qo'yilgan va himoya qilinmoqda. Bu ishlarning oddiy bir isboti sifatida Toshkent imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan 1-son kasb-hunar maktabini misol qilishimiz mumkin. Ushbu o'quv muassasasida ta'lim oladigan va kasb o'rganadigan o'quvchilar uchun barcha sharoitlar yaratilgan.

Raqamli iqtisodiyot - bu xo'jalik faoliyatini yuritish bo'lib, bunda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishdagi asosiy omil raqamlar ko'rinishidagi ma'lumotlar bo'lib, katta hajmdagi axborotlarni qayta ishlash va shu qayta ishlash natijasini analiz qilish yordamida har xil turdagi ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash, mahsulotlarni yetkazib berishda oldingi tizimdan samaraliroq yechimlar tadbiiq qilishdir. Boshqacha qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot bu onlayn xizmatlar ko'rsatish, elektron to'lovlar amalga oshirish, internet savdo, kraudfanding va boshqa turdagi sohalarni raqamli kompyuter texnologiyalarining rivojlanishi bilan bog'langan faoliyatdir.

Axborot texnologiyalarining rivojlanishi va tadbiiq qilinishi evaziga kundalik hayotimizda juda ko'plab qulayliklar paydo bo'lmoqda. Deylik ovqatlanmoqchimiz, lekin uni tayyorlashni xohlamaymiz, bu muammo emas, internetdan uyga ovqat yetkazib berish xizmati orqali xohlagan taomni onlayn buyurtma qilishimiz mumkin. Yoki do'stimizga pul o'tkazishimiz kerak, bunda ataylab bank yoki moliya muassasalariga borishga hojat yo'q,

biz pulni mobil bank orqali o'tkazishimiz mumkin. Shu kabi ko'plab xizmat turlarini onlayn, smartfon yoki kompyuter orqali amalga oshirishimiz mumkin.

Mahsulotlar, tovarlarni sotishda, ishlarni bajarish yoki xizmatlar ko'rsatishda aholi bilan pulli hisob-kitoblar barcha yuridik shaxslar, shuningdek yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan nazorat-kassa mashinalari majburiy tartibda qo'llangan holda amalga oshiriladi.

Nazorat-kassa mashinasi (NKM) – tovarlarni sotish va xizmatlar ko'rsatishda pulli hisob-kitoblarni yozish uchun foydalaniladigan, fiskal xotira blokiga ega bo'lgan elektron uskuna. U elektr energiyasi borligidan qat'iy nazar, malumotlarni ro'yxatdan o'tkazilishi va uzoq vaqt saqlanishini ta'minlaydi.

Savdo korxonalarida elektron nazorat-kassa texnikasi avvalambor, tovarlarga tushadigan pul tushumlarining ishonchli va sifatli hisobini olib borishni ta'minlashi zarur. Sotilgan tovarlarga hisob - kitob nafaqat pulga, balki to'lov plastik kartalarida ham olib borilishi kerak.

Kassa apparatining asosiy vazifasi – oldi-sotdi bitimini xotirada va qog'ozda (kassa chekida) qayd etish. Biroq NKM – faqat davlat tomonidan naqd pul oborotini nazorat qilish, korxonalarining naqd tushumini to'liq va o'z vaqtida kirim qilishi dastagi emas. U sotuvchilarni nazorat qilish imkonini berishi sababli biznesning o'zi uchun ham zarur.

Savdo tashkilotlari tarkibida elektron kassa-nazorat mashinalari bo'lgan avtomatlashtirilgan markazlarning bo'lishi iste'molchilarga xizmat ko'rsatish tezligini, sifatini oshirishi, o'tkazish qobiliyatini, kassirlar xatosini oldini olishi, bir kassir ish unumdorligini oshirishi, kassirlar sonini kamaytirishi mumkin.

Nazorat-kassa mashinalari xususiyati bo'yicha: avtonom nazorat kassa mashinasi, nazorat kassa mashinalar passiv sistemasi, nazorat-kassa mashinalar aktiv sistemasi, fiskal registratorga bo'lishi mumkin.

Avtonom nazorat-kassa mashinasi - shunday nazorat kassa mashinasiki, uning funksional ehtiyojini faqat qo'shimcha kirish- chiqish, boshqarish qurilmalarini qo'shishi bilan kengaytirish mumkin

Nazorat-kassa mashinalar passiv sistemasi, kompyuter-kassa sistemasida ishlashi mumkin, lekin boshqaruv imkoniyati yo'q, avtonom qo'llash mumkin.

Nazorat kassa mashinasi aktiv sistemasi uning kompyuter – kassa sistemasida ishlashi, boshqarilishi mumkinligi, fiskal xotirasi borligi, o'zida axborotlarni saqlashi, qayta ishlovni tasvirlashi va kiritishi, chiqarishi mumkin.

Fiskal registratori deganda, elektron nazorat-kassa mashinasi tushuniladi, ular faqat kompyuter-kassa sistemasida, aloqa kanalidan olingan ma'lumotlarda ishlaydi. Fiskal registrator elektron nazorat-kassa mashinalariga qo'yilgan barcha talablarga javob berishdan tashqari, katta imkoniyat va parametrlarga ega. Bunga uning nazorat va pul schyotchiklarni, kassir va bo'limlarni, o'ndan ortiq ko'paytirishi, dasturida 1000 dan ziyod miqdorda narxlar bo'lishi mumkin.

Korxonaga qo'llaniladigan barcha nazorat-kassa mashinalari qat'iy ravishda soliq inspeksiyasi registratsiyasidan o'tadi, shundan so'ng ekspluatatsiyaga ruxsat beriladi. Soliq inspeksiyasi tekshiruvida, mashina pasporti (ekspluatatsiyaga kiritilganligi,

ta'mirlanganligi belgisi bilan), kassiroperator kitobi; hisob davrida qo'llanilgan nazorat lentasi, kunlik kassa kitobi, olingan pul va daromad haqida hisob va to'lov hujjatlari kelib chiqadi.

Nazorat-kassa mashinalari qo'yish mexanizmidan (sonli, seksionli, funksional klaviaturasidan), indikator bloki (kassirga, iste'molchiga), boshqa qurilmasiga (matritsali uruvchi yoki oqimli tipli), qulfi va kaliti, korpusdan va fiskal xotira, elektron himoyalangan nazorat lentasidan tashkil topgan.

Hozirgi vaqtda bozorda mavjud bo'lgan yangi nazorat -kassa mashinalari ro'yxati juda keng. Biroq, ularni taxminan uch guruhga bo'lish mumkin - avtonom kassa apparatlari, pos -terminallar va fiskal registrlar.

Savdo kassa apparatlariga ega bo'lgan ko'plab yakka tartibdagi tadbirkorlar savdo nuqtasida kassa apparatini o'rnatishni bilishlari, mahsulot va xizmatlarni naqd pulga sotsa, kassa apparati qanday ishlashini bilishi kerak. Kassa mashinasida ishlashni boshlashdan oldin, ushbu texnikadan foydalanish qoidalariga rioya qilish lozim.

Kassa apparatini o'rnatish va qo'llash. To'lov operatsiyalari kassaga yoziladi va pul ish kuni davomida qayta ishlanadi. Hozirgi vaqtda kassa mashinalarining ko'p turlari mavjud - elektron qurilmalar, iPad kassalari va boshqalar. Lekin ularning hammasi bir xil ishlash qoidalariga ega.

Kassa apparatini o'rnatish. Kassa uskunalarini o'rnatish va uni ulashda

birinchidan, yakka tartibdagi tadbirkor kassa uskunasi ish joyiga qo'yishi kerak, uning yonida mijoz uchun joy bor, u yerda tovarlarni qo'yish mumkin.

Batareyalardan foydalanish. Kassaning zaxira xotirasi batareyalarda ishlaydi. Ushbu texnikaning biron bir xususiyatini ishlatishdan oldin PI batareyani kiritishi kerak. Tekshirish uchun bo'linma qopqog'ini olib tashlab, batareyaga joy topish kerak. Bunday holda, SP kichik tornavida ishlashi kerak. Keyin batareya bo'linmasini qopqoq bilan yopiladi. Apparat batareyalarini muammosiz ishlashi har yili o'zgartirib turish kerak.

Qog'oz rulonli dastur. Avval qabul qilish bo'linmasining qopqog'i olib tashlanadi. Bunda qog'oz ruloning uchi yirtilmasligiga ishonch hosil qilinadi. Natijada, PI qurilmaga osongina qog'oz rulosi bo'ladi. Ish tugagach, YUBORISH tugmasini bosish kerak. Bunday holda, qurilma qog'ozni ushlab, ichidan itaradi.

Kassadan blokirovkani olib tashlash. Qoida tariqasida, kassada kalit bor, uning yordamida kassir xavfsizlik maqsadida kassani yopadi. IP hech qanday holatda bu kalitni yo'qotmasligi kerak. Bunday holda, kalitni yo'qotmaslik uchun uni kassaga qoldirish va xavfli vaziyatda kassa bo'linmasini naqd pul bilan to'sib qo'yish mumkin.

Kassa apparatini yoqish. Bir nechta kassa apparatlari orqada yoqish o'chirish tugmasi mavjud. Ba'zi kassa apparatlarining tepasida kalit bor. Ushbu qurilmani yoqish uchun tugmani bosish yoki kalitni REG holatiga burishi kerak.

Kassa hisobini sozlash. Kassa apparatlarini shunday sozlash mumkinki, ular bir - biriga o'xshash narsalarni bir toifaga birlashtiradi. Tovarlar toifasiga soliq solinishi mumkin yoki aksincha - soliqqa tortilmaydi. Shuningdek, yakka tartibdagi tadbirkorlarning kassir -xodimlari sana va vaqtni sozlashi mumkin.

Kassani dasturlashda kalitni PROG (P) holatiga o'tkazish yoki kassani

PROGRAM rejimiga o'tkazuvchi tugmani bosish orqali boshlash mumkin. Boshqa kassa apparatlari qog'oz rulonli bo'linma qopqog'i ostida joylashgan holda qo'l bilan jihozlangan. Bunday holda, dastani dastur rejimiga o'tkazish kerak.

Kassa apparati bilan ishlash uchun parolni kiritish. Kassadan foydalanganda, kassir har safar shaxsiy xizmat raqami yoki parolini kiritishi kerak. Xizmat raqamidan foydalanganda yakka tartibdagi tadbirkor har bir xaridni ma'lum kassirga tarqatadi. Bunday holda, barcha sotuvlar kuzatiladi va xatolar aniqlanadi.

Birinchi sotish miqdorini kiritish. Kassada ishlayotganda, aniq miqdorlarni kiritish uchun raqamli klaviaturadan foydalanish kerak. Kassirga ajratgichni verguldan keyin yozishning hojati yo'q, chunki uni kassa avtomatik rejimda yozadi. Ba'zi qurilmalar skaner bilan jihozlangan. U shtrix -kodlarni o'qiydi va darhol mahsulot haqidagi ma'lumotlarni kiritadi.

Muayyan bo'lim tugmachasidan foydalanish. Ko'p sonli nazorat -kassa mashinalarida kassir mahsulotni ma'lum bir savdo toifasiga tayinlagan summani terigandan so'ng tugmani bosadi. Keyin kvitansiyani ko'rib chiqish, qog'oz chek

tekshirilishi uchun SUBMIT tugmasini bosish kerak. Bunday holda, chekda yozilgan barcha summani ko'rish mumkin. Har bir qo'shilgan element qurilma yoki shtrix -kod o'quvchining ekranida ko'rsatiladigan umumiy miqdorga kiritiladi.

Chegirma qo'shish. Agar mahsulotlar sotuvda bo'lsa, kassir chegirma miqdorini hisobga olishi kerak. Bunday holda quyidagilarni qilish kerak:

- mahsulot tannarxini kiritish;
- bo'limi bo'lgan tugmani bosish;
- chegirma miqdorini foiz sifatida yig'ish;
- % tugmasini bosish (U kassa klaviaturasida joylashgan).

Boshqa narsalar uchun miqdorni kiritish. Yakka tartibdagi tadbirkor har bir mahsulot narxini belgilash uchun kassa klaviaturasidan foydalanishi kerak. Bunday holda, mahsulot narxi kiritilgandan so'ng, ma'lum bir bo'lim uchun tugmani bosish kerak. Agar kassir bir xil mahsulotning bir nechta bo'lagini ursa, u quyidagilarni bajarishi kerak.

- ushbu tovarlarning ma'lum miqdorini yig'ish;
- keyin QTY tugmasini bosish;
- bundan keyin tovarlardan birining narxini kiritish;
- keyin ma'lum bir bo'lim uchun tugmani bosish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar maxkamasining 2019- yil 23-noyabrdagi "Onlayn nazorat kassa mashinalari va virtual kassa tizimi qo'llanilishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 943-son Qarori.

2. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati tug'risida"gi Qonuni. – T.: O'zbekiston, 2006.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar maxkamasining 2019 yil 23 noyabrdagi

“Onlayn nazorat kassa mashinalari va virtual kassa tizimi qo‘llanilishini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 943-son Qarori.

4. A.N. Samadov, Sh.I. Otajonov. Kichik biznes va tadbirkorlik. O‘quv qo‘llanma. T.: Nos‘hir, 2011

5. Rashidov O.Y., Toymuhamedov I.R., Tojiyev R.R., Karliba-yeva R.X. Pul muomalasi, kredit va moliya. O‘quv qo‘llanma. – T.: TDIU, 2015.

6. B.D. Sharipov. Banklarda kassa ishini tashkil etish va nazorat qilish. O‘quv qo‘llanma. Toshkent: “ILM VA FAN” nashriyoti, 2022.

7. B.D. Sharipov. Nazorat kassa mashinalari bilan ishlash. O‘quv qo‘llanma. Toshkent: “ILM VA FAN” nashriyoti, 2022

8. Eshquvvatov B.T. Texnologik jihozlar va ularni loyihalash asoslari. Toshkent 2008.

9. Sh.Z. Abdullayeva. Pul muomalasi va kredit. O‘quv qo‘llanma. -T., «ILM ZIYO» nashriyot uyi, 2013.

10. Yo.Abdullayev. Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari. -T., 2000.